

corum inveniuntur, quæ in Latinis non sunt, in A Latinum converterem linguam. Sed ego sæpius opposui tibi rusticitatem mei sermonis, considerans tantæ latitudinis pelago me ad transmeandum non posse sufficere cum tam parva scientiæ navicula, cum sint tanti sermones tantique libri, ut confidenter dicam, si surrexissent Ambrosius, Augustinus, Hieronymus atque Gregorius, qui fuerunt doctissimi in utraque scientia, divina scilicet et humana, et fuerint in eloquentia veluti quatuor paradisi flumina, ipsi quidem per multa tempora haberent quæ facere possent. Quanto magis ego, cum sim minimus omnium, et in utraque scientia minus eruditus, et sensus præ ætate jam sit diminutus, et oculi caligaverint mihi?

Sec et hæc per multa tempora cum in corde meo versarem, et nescirem utrum tibi obedi-rem, aut ignorantiam meam silentio tegerem, quandoque tuis devictus adhortationibus, nec non et confusus in benevolentia. Patrum fratrumque, in quorum manibus ventura sunt hæc capitula seu narrationes, qui benigne eas corrigere et emendare studebunt, aggrediar hoc opus injunctum, invocando adiutorem Spiritum sanctum, qui aperit ora mutorum et linguas infantium facit disertas. Unde precor vos omnes qui lecturi estis; quod corrigendum est, corrigite; quod emendandum, emendate, et mihi, quæso, veniam date.

ANNO DOMINI DCCCCL.

## LAURENTIUS

CASSINENSIS PRIMUM MONACHUS, POSTEA INCERTÆ SEDIS EPISCOPUS

### NOTITIA HISTORICA

(Apud Mai, Spicilegii Romani tom. V.)

Petrus Diaconus in libello De viris illustribus Casinensibus, cap. 6, hæc habet: Laurentius Casinensis cœnobii monachus, scientia antecessorum suorum post sanctissimum Benedictum, nulli inferior, factus episcopus, etc., sermonem de beati Benedicti vigilia elegantem composuit. Sedem Laurentii episcopalem Casinensia monumenta non designant; ipsum tamen circa annum Christi 950 floruisse tradit Marus in adnotationibus ad Petrum Diaconum. Sequentem ergo sermonem ex codice Vaticano 1202, olim Casinensi, Longobardicis litteris scripto et mire picto, libenter profero.

## LAURENTII

### SERMO IN VIGILIIS SANCTIS PATRIS BENEDICTI

Almifici Patris nostri Benedicti, o venerabilissima B concio, celebraturi solemnia, cunctipotentis Dei, qui perfectionis culmen ei scandere concessit, supplices flagitemus clementiam, quatenus mens nostra, vitiorum emundata rubigine, sic sui patroni devote præstoleatur adventum, ut ejus præsentiam lætabunda mereatur amplecti. Nullatenus siquidem dubitandum est, hunc sacratissimum patronum adesse nobis præsentem, cum ejus gloriosam festivitatem devotionis colere studemus affectu. Et quidem, cum omni tempore observantes almifica sua mandata pietate solita dignetur invisere, munireque non desinat, in hac tamen sua sanctissima solemnitate speciali quadam humanitate suis interesse dignabitur famulis, qui utique specialius solitoque more devotius omni industria sua student præcordia comere [sic] ad C

tantum Patrem excipiendum. Siquidem illius cum capitis constat esse potissimum membrum, qui evangelica intonans voce dicere est dignatus: Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, illic et ego in medio eorum ero (*Matth. xviii, 20*). Si ergo caput, Christus, videlicet nobis in suo nomine congregatis adesse dignatur, ejus utique membra nullatenus absunt. Si autem ei membra, electi scilicet omnes, generaliter assunt, quanto magis gloriosissimus patronus noster Benedictus, ejus adhærens suos fovet clientes, eorumque precamina vota que salubria studet apud eundem Altithronum commendare? Quem utique tanto facilius nostram impetrare salutem ab eodem Deo et Domino nostro haud dubie credimus, quanto post beatos et sanctos apostolos præ cunctis pene terrigenis, et meritorum

gloria sublimatus, et miraculorum ingentium effi-  
caciis eminentius exaltatus est. Denique merito-  
rum ejus insignia sic humanis omnimodo admi-  
randa sunt sensibus, ut eorum modulum nimis  
excellere videantur.

Puerili namque sub ævo sancti flaminis gratia  
potitus, ita senili factus est sapientia, ut relictis  
paternis opibus, spreteque pompa humana, quam  
quidem liberalibus maxime artibus studentes as-  
sequi tunc conabantur, postremo nutricis sibi ob-  
sequentis spreto solamine, arduum peteret institu-  
tum. Callem quoque perdifficilem, tantum suis  
effecit sequacibus exemplo operum doctrinaque  
melliflua facilem, ut herilis vox passim experiatur,  
qua dicitur: Jugum quidem meum suave est, et  
onus meum leve. Nam cujus doctrina effatuque **B**  
mirifico, imo præcipuo exemplo tanta monacho-  
rum phalanx divinis se mancipavit præceptis, nisi  
ejus, qui Deo præsule, ea quæ luculenter et suavi-  
ter docuit, opere efficaciter adimplevit? Quam di-  
gnanter autem Deus ejus approbaverit famulatum,  
hinc liquido claret, quod eum, quem multis in  
exemplo vitæ proponere destinaverat, in cavernis  
montium diu latitare nequaquam permisit. Ut  
enim in ejus vita legitur, quam beatus Gregorius  
dulciter edidit, et primo cuidam presbytero refec-  
tionem sibi in paschali solemnitate præparanti  
præcipere dignatus est, ut suum devotissimum fam-  
ulum in scopulorum abruptis inedia confectum  
inviseret, et postmodum subulcis et aliis quam-  
plurimis eum voluit manifestari. Digno procul **C**  
dubio sanctoque judicio, quatenus tam emicans  
virtutum exemplis lucerna, tamque prænitens si-  
gnorum efficacia gemma, diu sub latibuli modio  
non esset occulta.

Porro quanta sit eum comitata prodigiorum ef-  
ficacia, nullam scire diffido, cum utique tam sint  
insignia, ut post sanctos, ut præfatum est, aposto-  
los, ei specialiter quodammodo a Salvatore dictum  
fuisse videatur. Majora his facies, credens in no-  
mine meo. Vere in ejus nomine credens, tot alia-  
que exhibere miracula voluit, quem omnibus se-  
positis hujus labantis vitæ prosperis, est ample-  
xus. Unde jure coelitus ei collata est virtus excelsa,  
qua utique examini cadaveri vitam orando resti-  
tuit; et inter cætera innumera, solo intuitu vinc-  
torum lora brachiorum dissolvit. Dolium quoque **D**  
omnino vacuum oratu supplici lecytho manare  
potenter exhibuit. Placidum necnon puerum æquo-  
rea demersum in unda, sui pepli [sic] apparitione  
per Maurum æque beatum stabili reddidit solo:  
et reliqua quæ pene toto orbi terrarum et notis-  
sima et celebria fore non ambigo. Digne ergo  
a nobis suis scrvulis debita celebratur solem-  
nitate, qui corporea tranquille deposita sarcina,  
ad ætherea transmigravit palatia, illa susce-  
pturus ineffabilia præmia quæ humana æsti-  
matione propter sui magnitudinem plene non  
possunt considerari.

Merito quoque in ejus sacrosancta solemnitate  
spirituali tripudiamus júbilo, qui vigillum comitatus

**A** obsequio per stratam polico decoratam ornatu,  
cælorum tripudians alta conscendit. Nempe di-  
gnum est, ut ejus amplectamur devota exultatione  
solemnia, quem e terris abstractum sua Christus  
ditavit munificentia. Non ab re est eum præ cæle-  
ris sanctis devotius celebrare, cujus, divina an-  
nuente clementia, quotidie experimur juvamen.  
Porro valde est indecens ut eum sua propria con-  
cio, conatu quo valet, glorificare negligat, quem  
exteræ quæque, proculque positæ provinciæ, me-  
ritorum ejus spiculis illustratæ, devotissimis obse-  
quiis venerantur. Sed interim quibus potissimum  
hic noster beatissimus Pater delectari dignatur ob-  
sequiis, ejus sanctæ institutionis regula perlecta  
diligenterque perscrustata, perpendamus quatenus  
ejus sequentes tramitem deviiis quibusque possi-  
mus vigilanter carere dumetis [sic]. Inter cætera  
nimirum quæ celeberrima idem Pater edocuit ins-  
trumenta virtutum, charitatem quæ est perfectio-  
nis vinculum, humilitatemque quam constat om-  
nium reliquarum esse custodem virtutum, præci-  
pue commendavit. Psallendi quoque officium quam  
caute moderateque, et ut ipsius utar elogio, qua  
gravitate nobis exhibendum præceperit, vestra  
charitas minime ignorat. Dicit enim inter cætera:  
sic stemus ad psallendum ut mens nostra concor-  
det voci nostræ. In quibus verbis luce clarius indi-  
cat, non se vocum dulcedine, immoderateque su-  
blimata cantilena, sed potius inspectione vis ver-  
borum, salubrique delectari compunctione.

**C** Studeamus itaque, dulcissimi fratres, in hac ejus  
præcipua solemnitate charitate fervidi, mentis hu-  
militate decori, cantilenæ suavitate salubriter  
compuncti, tanti Patris celebrare memoriam, cujus  
patrociniis ubique mereamur muniri. Sed quia,  
sicut idem sanctissimus dicit, ea quæ agenda sunt,  
oratu debent inchoari, aliquantisper illius suppli-  
cemus patrociniis, quatenus devote cæpta feliciter  
consummentur. Igitur, te nostrum pastorem,  
cernua mente, tuæ flagitamus bidentes, ut nostri  
dignanter misertus, solitas offeras cunctisatori  
Deo pro tuo grege preces; ab antiqui hostis nos  
tuos famellulos incursionibus pie tuearis; charita-  
tis nos pollere virtute misericorditer facias; cha-  
rismatum omnium affluentium clementer largieris  
tuis clientulis, ac quandoque tuis nos facias ag-  
gregari cœtibus. Me quoque tui encomii præsum-  
ptorem litterariæ peritæ minus edoctum, famulo-  
rum scilicet tuorum vernaculum ultimum, tuo,  
quæso, protege patrociniis, quatenus omnes pa-  
riter tuo munere ditati, nostrorum impetremus  
facinorum veniam. Interea nostræ pagine cal-  
breviter hujus excellentissimi Patris nostri sum-  
mam concludat.

Sed quando nostra inertia faceto lepidoque ser-  
mone hujus plene valet enarrare meritorum insi-  
gnia? Cum etiam Plato vel Demosthenes eloquentiæ,  
sicut aiunt, torrentes, si ab Erebi faucibus, in quo  
cruciantur, resurgerent, tanti præconia Patris po-  
tius possent stupere quam loqui. Quandoquidem  
tanta eum tonantis clementia insignivit beatitudine,

ut et polica regna justitiæ stemmate laureatus possideat ovans, et sua pignora, quibus Cassinense beatorum cœnobium, a regibus terræ cernuo summissoque venerentur adoratu. Tantis enim miraculorum prodigiis etiam nunc apud suum honorificum larem præpollet, ut ejusmodi rumoris tonitruum transmarinos ultramontanosque principes ad sui pertrahat potenter obsequium. Nec immerito sane terrenis a principibus venerabiliter honoratur, qui regum omnium regi colla summitens, in omni studuit vita sua dignissime famulari. Ipse siquidem per prophetam dignatus est polliceri: ego glorificantes me glorificabo.

Vere quidem insigniter hunc nostrum sacratissimum Patrem glorificavit et glorificat, non tantum in æthereis regnis, sed etiam coram hominibus in terris quo totus agnoscat orbis quanta beatitudinis gloria exaltatur, qui pro ejus nomine studuit in hac vita salubriter humiliari. En illum quem spelaca [spelunca] tenuerunt aliquantulum latitantem, nunc paradus retinet exultantem; et quem arva quondam habuerunt confectum jejuniis, nunc Olympi gaudia com-

plectuntur tripudiis. En illius vestigiis, quem olim sola Campania noverat, nunc reges terræ litant devotissima oscula necnon permunica munera. Jam nunc ergo, Pater excellentissime patrum, tuam cernui flagitamus clementiam, ut nobis opus tuæ porrigas dexteram. Obstrue, quæso, nostri misertus iniquorum (*Cob. cicorum*) ora crudelia qui tuas fraudulenter gestiunt illicere vernulas. Da solamen tuum, Pater, tuis clientulis quos ad tuum imitandum callem pertraxisti clementius. Pande dignanter, poscimus, iter quo ad patriam pervenitur, quatenus ex tuo grege nullum nanciscatur periculum; ut olim tibi collata talenta communi Domino geminata de nobis restituens, duplici præmio potiri merearis. Nos quoque immeriti per tuum interventum saltem evadamus supplicium, quos ob meritorum qualitatem consequuturos ambigimus præmium. Præstante Domino nostro Jesu Christo qui te, beatissime Pater, adeo sublimavit ut nullo sanctorum (*ita cod.*) post beatos apostolos inferior videaris; ipso utique qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

ANNO DOMINI DCCCCLVI.

## AGAPETUS PAPA II.

### NOTITIA HISTORICA.

(Apud Mansi, conciliorum amplissima Collect. XVIII, 405.)

Agapetus Marino successit, anno Christi 946, tempore Constantini VIII. Hic post multas synodos in causa Hugonis et Artaldi celebratas, Rhemensem archiepiscopatum Artaldo adjudicatum confirmavit. Brunoni Coloniensi archiepiscopo, Ottonis fratri, pallium petenti concessit. Debellatis ab Ottone rege magna victoria Danis, iisdemque in Christianam religionem acceptis, gratulatus est Hamburgensi Ecclesiæ, ejusque privilegia a majoribus accepta innovavit (*ADAM. lib. II, c. 2*).

Hujus tempore post obitum Lotharii Berengarius regnum Italiæ invasit. Otto imperator vero ab Adelheide filia Rodulphi relictaque Lotharii uxore, et Agapeto pontifice, fugata tota Berengarii familia, pro suppetiis ferendis sollicitatus, Adelheidem reginam, olim Lotharii conjugem, uxorem accepit. Idem regnum integerrime defendit. Agapetus, cum novem annis, mensibus septem et diebus decem munere pastoralis bene functus fuisset, ex hac vita migravit.

## AGAPETI PAPÆ II. EPISTOLÆ ET PRIVILEGIA.

### I.

AGAPETI PAPÆ II PRIVILEGIUM PRO MONASTERIO S. SALVATORIS FULDENSIS.

(Anno 946.)

*Confirmatio privilegiorum quæ Marinus II papa Fuldensi monasterio concessit.*

[*Cocquelines, bullar., privileg., amp. Collect., I, 250.*]

AGAPETUS episcopus, servus servorum Dei, HA-

A DAMARO religioso abbati venerabilis monasterii Domini Salvatoris, et per te in eodem venerabili monasterio successoribusque tuis abbatibus in perpetuum.

Summam gerentes sollicitudinem omnium venerabilium locorum, quantum ex divino adjutorio possibilitas datur, de eorum stabilitate satagere studemus. Hoc namque studio, et divina placatur clementia, et laus Ecclesiæ Christi procuratur; nam